

A circular portrait of a man with powdered hair, wearing a dark blue coat with gold embroidery. The background is a soft, warm glow.

Gustav Philip

Creutz

Atis ja Camilla

Atis ja Camilla

Gustav Philip Creutz

Atis ja Camilla

Suomennos ja esipuhe
Osmo Pekonen

FAROS

Turku 2019

Suomen Kirjailijaliitto on tukenut suomentajaa Anna-Maija Raittilan apurahalla.

Kannen kuva: Gustav Philip Creutzin öljyvärimuotokuva, maalannut Alexander Roslin 1764. © Göteborgs konstmuseum

© Osmo Pekonen & Faros-kustannus Oy

ISBN 978-952-5710-85-4

Faros-kustannus Oy
www.faroskustannus.fi

Sisällys

Saatteeksi, Osmo Pekonen	7
Dramatis personae	16
Atis ja Camilla	17
Ensimmäinen laulu	17
Toinen laulu	27
Kolmas laulu	39
Neljäs laulu	51
Viides laulu	60

Saatteeksi

Arkadia on merkillinen paikka, autuaan auvon kukkiva kunnas, ikuisen kevään, nuoruuden ja rakkauksen tyyssija. Muuttumatta ja vanhentumatta siellä alati ollaan rakastuneita. Pohjoismaiden runoudessa Arkadian suurin kuvaaja on suomalainen kreivi Gustav Philip Creutz (1731–1785). Hänen aleksandriinimittaan kirjoitettu paimenrunoelmansa eli ekloginsa *Atis och Camilla* (1761) sytytti sykkimään aikansa nuorison sydämet. Varmaankin aika moni pitsikauluksinen ja kankipalmikkoinen 1700-luvun nuori herra tunnusti rakkautensa mielitettylleen siteeraten leijonanmetsästäjä Atiksen hehkuvia sanoja, ja suotuisassa tapauksessa neito kenties vastasi yhtä kainosti kuin Dianan papitar Camilla.

Meidän valtakuntamme – siis Ruotsin – runoudessa ei sitä ennen yhtä tunteikkaasti ollut kuvattu heräävää nuorta rakkautta. Aikakauden lyriikka hallitsi uskonnollisen tunteen kuvaus pietismin hengessä, mutta nyt runon aiheeksi tuli maallinen ja

aistillinenkin rakkaus, tosin jumalten maailman säädyllyisiin valkokaapuihin verhottuna. Jo kauan ennen romantiikan vuosisatana tunnettua 1800-lukua esiromantikko Creutz oli suurten lemmentunteiden tulkki, eikä hän kaihtanut uskaliaitakaan kuvia. Vaikka Camilla on siveyden jumalattaren Dianan kaino papitar ja vaikka runoilija vakuuttaa, ettei hänen kuvauksessaan esimerkiksi Camillan kylvystä ole ”mitään epäpyhää”, niin heräävän erotiikan kuvauksestahan tässä on kysymys.

Nuoriso villiintyi Atiksen ja Camillan tarinasta siinä määrin, että kirkkokin jo huolestui. Creutzin runoelmasta otettiin monta painosta, mikä oli maallisessa kirjallisuudessa epätavallista. Ennen pitkää bestselleristi kuitenkin tasaantui ulkoasiainhallinnon virkamieheksi ja ryhtyi runojen sijasta rustaamaan raportteja. Creutzin runoilijanura oli aivan lyhyt. Hänen on sanottu nousseen Parnassolle ”kevein kantamuksin”, sillä pääteoksen lisäksi hänen pienempiä muita runojaan on olemassa vain reilu tusina. Kuitenkin myös hänen enimmäkseen ranskankielinen kirjeenvaihtonsa Kustaa III:n ynnä muiden merkkimiesten kanssa kohoaa kaunokirjallisuuden tasolle. Tuhanten nuorten sydänten tunteiden tulkki ei itse koskaan mennyt naimisiin. Hän kuoli 54-vuotiaana sydänkohtaukseen, kaiketi korkeiden virkatehtäviensä liiallisen työkuorman enenaikaisesti uuvuttamana.

Gustav Philip Creutz syntyi Anjalan kartanos-
sa, sillä hän oli äitinsä puolelta Wrede-sukuinen, ja
varttui mieheksi Pernajan Malminkartanossa, jossa
Creutzin kreivit asuvat vieläkin. Hänen opintensä
alkoi Turun akatemiassa ja virkauransa Tukholmas-
sa. Lyyrikoksi hän hioutui kaunosieluisen leskirou-
va Hedvig Charlotta Nordenflychtin johtamassa
kirjallisessa salaseurassa, Tankebyggårdenissa,
jossa hänen lähin ruotuveljensä runon saralla oli
kreivi Gustaf Fredrik Gyllenborg. Vaihdettuään
lyyran diplomatiaan Creutz sai ensimmäiseksi ase-
mapaikakseen Madridin. Matkalla sinne hän tapasi
Ferneyssä Voltairen, joka kommentoi: ”Sain pitää
kreivi Creutzin luonani vain päivän. Olisin halun-
nut viettää hänen kanssaan kokonaisen elämän.”

Kahden Espanjassa vietetyn vuoden jälkeen
Creutz pääsi unelmapostille Pariisiin, jossa hän
viihtyi seitsemäntoista vuotta. Eipä aikaakaan, kun
charmantista ja elegantista, joskin hieman hajamie-
lisestä miehestä tuli sekä Versailles’n hovin että
kirjallisten salonkien suosikki. Hän pelasi korttia
Marie-Antoinetten pöydässä, jossa kuunteli suur-
vallan salaisuuksia diplomaatin herkällä korvalla.
Hänen tuttavapiiriinsä kuuluivat kaikki valistuksen
suuret hahmot: Voltaire ja Rousseau, Diderot ja
d’Alembert, Hume ja Chamfort. Hän toimi säveltä-
jien ja taiteilijoiden suurpiirteisenä mesenaattina.
André Ernest Modeste Grétry omisti hänelle oop-

peransa *Le Huron* (1768), joka Marmontelin sovittamana librettona perustuu Voltairen tarinaan *Luonnonlapsi*. Sivumennen sanoen kyseinen ooppera pitäisi esittää myös Suomessa, sillä tuskinpa kellekään muulle suomalaiselle on omistettu teosta Euroopan klassisesta oopperakirjallisuudesta!

Ancien Régimen viimeisinä vuosina Ruotsin ulkomaanedustus Pariisissa kävi kotimaan veronmaksajille kalliiksi. Creutzin residenssinä oli Hôtel de Bonac, jonka suihkulähteet hän suurissa juhlissa pani pulputtamaan viiniä. Virkatehtäviinsä hän ajoi komeasti kuuden hevosen ekipaasilla livreepukusten lakeijoiden ympäröimänä. Ruotsin kuninkaan juhlapöytää koristavat tänäkin päivänä kultaiset kandelaaberit ja hopeiset serviisit, jotka ovat alun perin Creutzin Pariisista hankkimia. Kukaan suomalainen diplomaatti ei milloinkaan liene edustanut maataan yhtä loisteliaasti – ja kalliisti – kuin Creutz. Hänen laskuun, vekseleitään ja pelivelkojaan maksettiin vielä pitkään hänen kuolemansa jälkeen.

Huhtikuun 3. päivänä 1783 Gustav Philip Creutz allekirjoitti Benjamin Franklinin kanssa Ruotsin ja Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain välisen ystävyys- ja kauppasopimuksen, jossa oli kysymys muun muassa Pohjois-Atlantin kauppalaivareittien turvallisuudesta, toisin sanoen sen aikakauden Nato-asioista. Siitä tuli Yhdysvaltain valtiosopimus n:o 1, sillä Yhdysvaltain olemassaolo tunnustettiin

Atis och Camilla, ensimmäisen suuren suomalaisen taiderynoilijan kreivi Gustav Philip Creutzin (1731-1785) kirjoittama lemmensatu, oli aikansa nuorison kulttikirja.

Vuonna 1761 Tukholmassa painettu runoteos ilmestyy nyt ensi kertaa suomeksi Osmo Pekosen laatimana mitallisena käännöksenä.

Kannen kuva:

Alexander Roslin, *Kreivi Gustav Philip Creutz*, n. 1764, Göteborgs konstmuseum.

ISBN 978-952-5710-85-4

FAROS